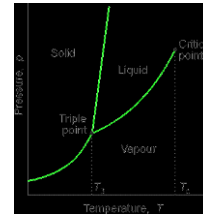

ILLÉKONY FOLYADÉKOK ELEGYEI

- I. Folyadékelegyek gőznyomása.
- II. Gőznyomás–összetétel diagramok.
- III. Hőmérséklet–összetétel diagramok. Deszilláció.
- IV. Azeotróp elegyek.
- V. Gőznyomás nem elegyedő folyadékok felett. Vízgőzdeszilláció.
- VI. A deszilláció jelentősége.

I. Folyadékelegyek gőznyomása.

1. Egy komponens T vs. p fázisdiagramján minden fázis és a közöttük lévő egyensúly ábrázolható.

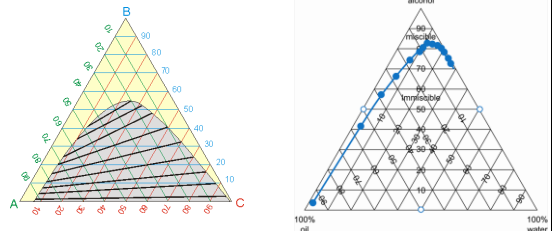

I. Folyadékelegyek gőznyomása.

2. A kétkomponensű folyadékelegyek sokfélék:
  - a két komponens korlátlanul elegyedik, fölöttük mindig zárt gőztér van. Ennek összetétele függ az elegy összetételétől (x_j), T -től és p -től.
    - **Változzon p és x_j** (most T állandó): ekkor (gőz)nyomás–összetétel fázisdiagramot rajzolunk.
    - **Változzon T és x_j** (most p állandó): ekkor hőmérséklet–összetétel diagramon ábrázolhatók az egyensúlyi viszonyok.
  - A két komponens **nem elegyedik korlátlanul** (korlátos elegyedés): ekkor az elegyedési viszonyokat is ábrázolni kell.
  - A két komponens gyakorlatilag **nem elegyedik**. (A Nernst–Berthelot-megoszláshoz ezek a jó oldószerpárok. Ez a kिरázás vagy extrakció lényege.)

I. Folyadékelegyek gőznyomása.

3. Három komponens esetén csak összetétel diagram (ún. háromszögi diagram) készíthető állandó p és állandó T mellett.

II. Gőznyomás–összetétel diagramok.

2. **p – x_j diagramok:** Azt adják meg, hogy a folyadékelegyek fölötti egyensúlyi gőznyomás(ok) hogyan függenek az összetételtől.

- x : az elegy (l) összetétele,
- y : a gőztér (g) összetétele.

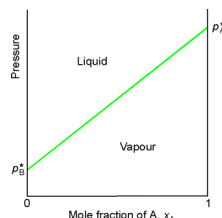
- **ideális elegyek:**

- **Raoult-törvény** érvényes:

$$p_A = x_A p_A^* \text{ és } p_B = x_B p_B^*$$

- Az elegy teljes gőznyomása:

$$p_{\text{tot}} = p_A + p_B = x_A p_A^* + (1 - x_A) p_B^* = p_B^* + x_A (p_A^* - p_B^*)$$

II. Gőznyomás–összetétel diagramok.

- **A gőz összetétele elegyek fölött:**

- A józan ész (és a tapasztalat) szerint is a gőzfázis mindig dúsabb az illékonyabb komponensben.

- **Dalton törvényéből** a gázfázisú móltörtök:

$$y_A = p_A/p \text{ és } y_B = p_B/p$$

- Ezt a folyadékfázisú móltörtökkel kifejezve:

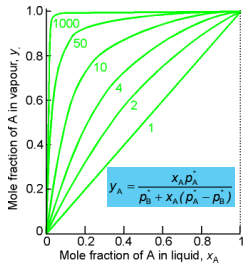
$$y_A = \frac{x_A p_A^*}{p_B^* + x_A (p_A^* - p_B^*)} \text{ és } y_B = 1 - y_A$$

- A teljes gőznyomás függése a gőzfázis összetételétől:

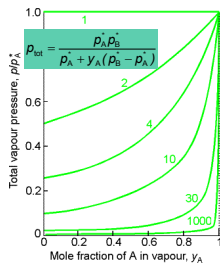
$$p_{\text{tot}} = \frac{p_A p_B}{p_A + y_A (p_B - p_A)}$$

II. Gőznyomás-összetétel diagramok.

Az A anyag móltörtje a gőzben (y_A) a folyadékbeli x_A függvényében, különböző p_A^*/p_B^* értékeknél:

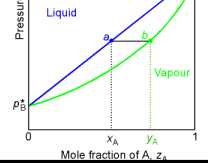

A teljes gőznyomás függése az A komponens y_A gőzfázisú móltörtjétől:

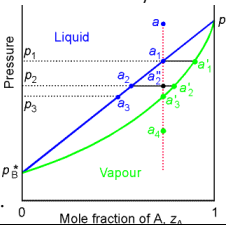
II. Gőznyomás-összetétel diagramok.

- A diagramok értelmezése, **összevonása**
  - A desztilláció szempontjából a gőz- és folyadékösszetétel egyaránt érdekes.
  - z_A : az A anyag általános móltörtje a rendszerben.
- Az ideális elegy teljes gőznyomása az A komponens folyadékbeli és gőzbeli móltörtje függvényében:
  - A két görbe között 2 fázis,
  - felül csak a folyadék,
  - alul csak a gőz van.

II. Gőznyomás-összetétel diagramok.

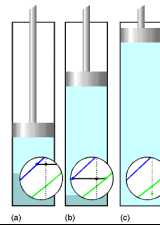
- A rendszer állapotának változása nyomáscsökkenés hatására – adott összetétel mellett:
- A pontozott vonal: **izoplet** (azonos összetétel).
- Nyomás csökkentése:**
  - nagy p -n csak folyadék (l),
  - közepes p -n / és g együtt,
  - kis p -n csak gáz (g).
- Kis nyomáson jobban (alacsonyabb T -en) párolognak a folyadék-elegyek (vákuumdesztilláció).

II. Gőznyomás-összetétel diagramok.

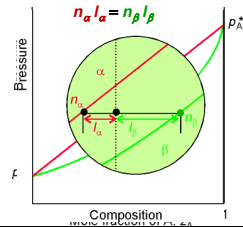
- Emelőszabály:** módszer a folyadék- és a gőzmennyiség arányának meghatározására adott nyomáson.

Értelmezése:

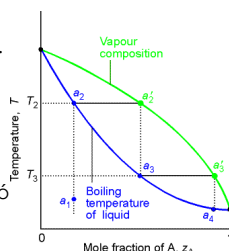
Viszonyai:

$$n_\alpha l_\alpha = n_\beta l_\beta$$

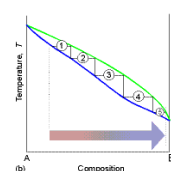
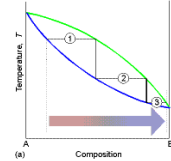
III. Hőmérséklet-összetétel diagramok. Desztilláció.

- A desztilláció értelmezéséhez hőmérséklet-összetétel diagramokra van szükség.
  - A két görbe között 2 fázis,
  - felül csak a gőz,
  - alul csak a folyadék van.
- A desztillációt elősegíthetjük
  - a nyomás csökkentésével (vákuumdesztilláció) vagy
  - a hőmérséklet növelésével.
- (A másik állapotjelzőt állandó értéken tartjuk.)

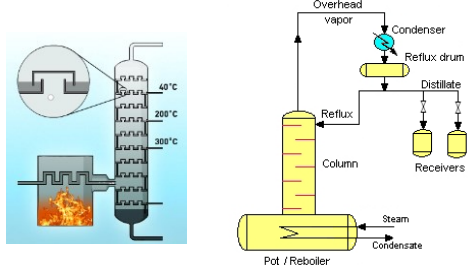
III. Hőmérséklet-összetétel diagramok. Desztilláció.

- Az elméleti tányérszám szemléltetése:
  - Az elméleti tányérszám azon desztillációs lépések száma, amelyek a kétkomponensű elegy adott mértékű szétválasztásához szükségesek.

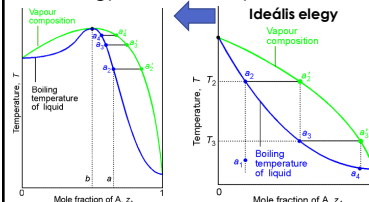
III. Hőmérséklet-összetétel diagramok. Desztilláció.

- A desztilláció megvalósítása frakcionáló kolonnákkal:

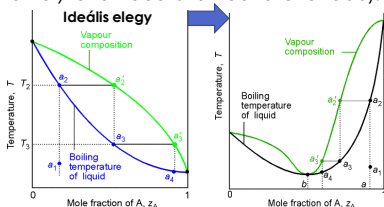
IV. Azeotróp elegyek.

- A fázishatárvonalon **maximum** jelenhet meg, ha a komponensek közötti kölcsönhatások az elegy gőznyomását az ideális érték alá csökkentik.
- A G^E (többlet-szabadentalpia) **negatív** (azaz elegyedéskor a helyzet az ideálisnál kedvezőbb).

IV. Azeotróp elegyek.

- A fázishatárvonalon **minimum** jelenhet meg, ha az elegy az ideális elegyhez képest viszonylagosan destabilizált.
- A G^E (többlet-szabadentalpia) **pozitív** (azaz elegyedéskor a helyzet az ideálisnál kedvezőtlenebb).

IV. Azeotróp elegyek.

- Magas forráspontú azeotróp** (pl. kloroform-aceton, salétromsav-víz)
- Alacsony forráspontú azeotróp** (pl. dioxán-víz, etanol-víz)
- Ha az **a** összetételű elegyet desztilláljuk, a visszamaradó folyadék csak a **b** összetétel eléréséig változik.
- Ha az **a** összetételű elegyet desztilláljuk, a frakcionáló oszlopban a gőzfázis csak a **b** összetételig változik.

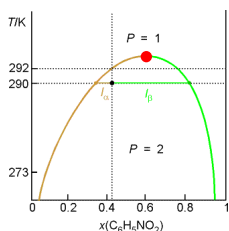

V. Korlátozottan elegyedő folyadékok: fázisszétválás.

- A korlátozott elegyedés mértéke rendszerint függ a hőmérséklettől. Ennek három változata van:

1. változat:

- magasabb T : csak egy fázis van ($P = 1$)
- alacsonyabb T : két fázis ($P = 2$)
- pl. hexán-nitrobenzol
- Emelőszabály: $n_{\alpha} l_{\alpha} = n_{\beta} l_{\beta}$
- T_{UC} : felső kritikus hőmérséklet

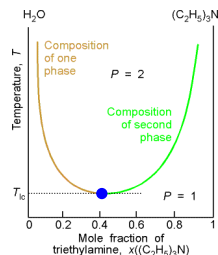

V. Korlátozottan elegyedő folyadékok: fázisszétválás.

- A korlátozott elegyedés mértéke rendszerint függ a hőmérséklettől. Ennek három változata van:

2. változat:

- magasabb T : két fázis van ($P = 2$)
- alacsonyabb T : csak egy fázis van ($P = 1$)
- pl. víz-triethylamin
- Emelőszabály: $n_{\alpha} l_{\alpha} = n_{\beta} l_{\beta}$
- T_{LC} : alsó kritikus hőmérséklet

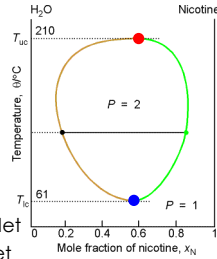

V. Korlátozottan elegyedő folyadékok: fázisátváltás.

- A korlátozottan elegyedés mértéke rendszerint függ a hőmérséklettől. Ennek három változata van:

3. változat:

- magasabb T : egy fázis ($P = 1$)
- alacsonyabb T : egy fázis ($P = 1$)
- közepes T : két fázis ($P = 2$)
- pl. víz-nikotin rendszer
- Emelőszabály: $n_\alpha / \alpha = n_\beta / \beta$
- T_{uc} : felső kritikus hőmérséklet
- T_{lc} : alsó kritikus hőmérséklet

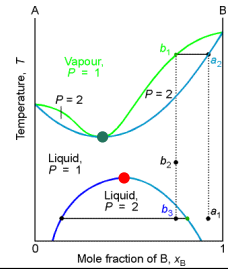

V. Korlátozottan elegyedő folyadékok: desztilláció.

- Az ilyen elegyek desztillációja is változatos.

Desztilláció – elegyedés a forrás előtt

- T_{uc} kisebb, mint $T_{azeotróp}$
- $a_1(l)$ -ből $b_1(g)$ lesz,
- ez $b_2(l)$ egyfázisú elegyként kondenzál,
- ami lehűtve $b_3(l)$ -ként szételegyedik.
- Desztilláció során a visszamaradó folyadék összetétele változik.

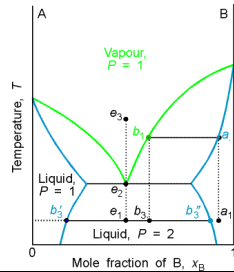

V. Korlátozottan elegyedő folyadékok: desztilláció.

- Az ilyen elegyek desztillációja is változatos.

Desztilláció – forrás az elegyedés előtt

- nincs T_{uc}
- $a_1(l)$ -ből $b_1(g)$ lesz,
- ez $b_3(l)$ kétfázisú elegyként kondenzál: b_3', b_3''
- az $e(l)$ összetételű folyadék azeotróp: l és g azonos összetételű, desztillációval nem választathatók szét.

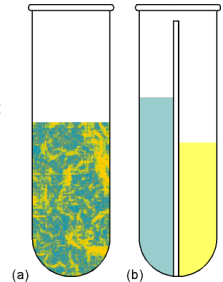

V. Nem elegyedő folyadékok: vízgőzdesztilláció.

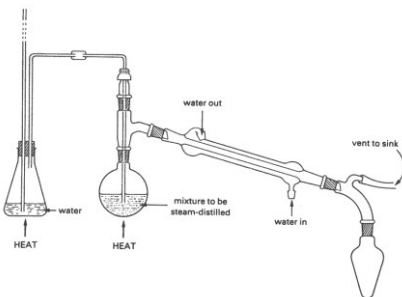
- A teljes gőznyomás a két tiszta komponens gőznyomásának összege:

$$p_{\text{tot}} = p_A^* + p_B^*$$

- Ha $p_{\text{tot}} = 1$ atm, az elegy forr. Ez a T mindkét komponens forráspontjánál alacsonyabb: ez a vízgőzdesztilláció alapja.
- Hőre bomlékony anyagoknál nagyon hasznos elválasztási eljárás.

V. Nem elegyedő folyadékok: vízgőzdesztilláció.

VI. A desztilláció jelentősége.

- A leggyakrabban használt elválasztástechnikai eljárás.
- kőolajfeldolgozás, petrokémiai ipar (benzin, Diesel-olaj, kenőanyagok stb. előállítása),
- ipari és laboratóriumi oldószerek előállítása és tisztítása,
- ipari oldószerelemek elválasztása,
- magasabb alkoholtartalmú italok előállítása (lepárlás).